

Ekspertyza przyrodnicza
dotycząca występowania wydry *Lutra lutra*
na terenie stawów hodowlanych - działki nr 173/8, 173/11, 176/4
koło miejscowości Sosnówka, gmina Dąbrowa

Pracownia: **BIO-PLAN Pracownia ochrony przyrody i ekologii**

Krzysztof Spalek

Krasiejów, ul. Psie Pole 15, 46-040 Ozimek

dr Krzysztof Spalek
Dzielnica I linii Wojewody Opolskiego
W Zakęcie ochrony przyrody nr 005
Krasiejów, ul. Psie Pole 15, 46-040 Ozimek
tel. (077) 465 36 29, 0 608 689 344

BIO-PLAN
Krasiejów 2016

1. Wprowadzenie i metodyka

Podstawowym wymogiem zachowania równowagi ekologicznej przestrzeni jest znajomość struktury i funkcjonowania środowiska przyrodniczego. Wiedza o stanie naturalnych struktur ekologicznych w długiej perspektywie rozwojowej jest fundamentem rozwoju ekologicznie bezpiecznego. Problematyka przyrodnicza w systemie administracyjno-prawnym ochrony środowiska jest obecnie szeroko reprezentowana w różnych instrumentach gospodarki przestrzennej, m.in. studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, opracowaniach ekofizjograficznych i prognozach do tych planów, ocenach oddziaływania na środowisko.

Badaniami, w latach 2015-2016, objęto teren 3 stawów hodowlanych – Górny (fot. 1), Mały Górny (fot. 2) i Nowy Górny (działki 173/8, 173/11, 176/4) koło miejscowości Sosnówka w gminie Dąbrowa (Mapa 1), na obszarze których, na niewielkiej powierzchni, będzie przebiegać projektowana obwodnica Niemodlina. Przebieg projektowanej obwodnicy przedstawia Mapa 2. Badania dotyczyły występowania na tych obiektach wydry *Lutra lutra*. Stawy te znajdują się na terenie obszaru Natura 2000 Bory Niemodlińskie.

Ekspertyza została wykonana na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad – Oddział w Opolu z siedzibą ul. Niedziałkowskiego 6, 45-085 Opole. Celem ekspertyzy jest ocena, czy realizacja obwodnicy Niemodlina na odcinku przechodzącym przez stawy hodowlane w rejonie miejscowości Sosnówka będzie mieć znaczące oddziaływanie na będącą pod częściową ochroną wydrą *Lutra lutra* i czy uwarunkowania środowiskowe określone w decyzji nie uległy istotnej zmianie. Dla projektowanej obwodnicy wydana została przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu *Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia pod nazwą „Budowa obwodnicy m. Niemodlin w ciągu drogi krajowej nr 46 Kłodzko – Nysa – Opole – Częstochowa – Szczekociny w wariantcie IV” (decyzja nr RDOŚ-16-WOOS-6613-026/9/10/mw z 8 września 2010 r., która jest ważna do 9.X.2016.*

W związku ze zmianą brzmienia art. 74 ust. 4 ustawy OOŚ, które reguluje możliwość wydłużenia okresu używalności decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach do 10 lat (Dz.U. 2015.1211- ustawa z 3.X.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko ze zmianami) GDDKiA – Oddział w Opolu wystąpił do RDOŚ w Opolu o

wydanie Postanowienia, że realizacja obwodnicy przebiega etapowo i nie zmieniły się warunki określone w w/w decyzji.

2. Charakterystyka obszaru Natura 2000 Bory Niemodlińskie

Obszar Natura 2000 Bory Niemodlińskie (PLH160005) obejmuje przede wszystkim rozległy kompleks leśny rozciągający się na falistej i równinnej wysoczyźnie polodowcowej porozcinanej dolinkami rzecznyymi, między dolinami Nysy Kłodzkiej i Odry. Równiny wodnolodowcowe oraz ostańce denudacyjne zbudowane z osadów plioceńskiej sieci rzecznej i iłów mioceńskich, urozmaicają zespoły wydm dochodzących do 15 m wysokości, a także bezodpływowe zagłębienia, w których zlokalizowane są bory bagienne i torfowiska. Większa część ostoi jest zalesiona, głównie lasami o charakterze gospodarczym, wśród których zachowały się liczne fragmenty lasów o charakterze rodzimym. Wśród lasów występują duże kompleksy stawów z charakterystycznymi dla tych ekosystemów zespołami roślinności i fauny wodno-błotnej. Większe kompleksy zbiorowisk łąkowych występują w dolinach rzecznych, w tym Ścinawy Niemodlińskiej i Wytoki oraz ich dopływów. Obszar stanowi część dużego zwartego kompleksu leśnego, którego część zachodnia, proponowana do ochrony jako ostoja siedliskowa, charakteryzuje się bardzo dużą różnorodnością siedliskową, od siedlisk suchych na wydmach do skrajnie wilgotnych torfowisk i stawów. Mozaikowaty charakter siedlisk oraz silne związki funkcjonalno-przestrzenne między nimi uzasadniają objęcie ochroną większego obszaru niż zespołu chronionych dyrektywą UE siedlisk przyrodniczych. Jednocześnie charakter zagospodarowania oraz liczne strefy nieciągłości występujących siedlisk decydują o konieczności delimitacji ostoi w pięciu podobszarach, nie połączonych ze sobą przestrzennie.

Poniżej zestawiono jego podstawowe dane:

Typ – B

Kod obszaru - PLH160005

Powierzchnia - 4 541,34 ha

Nazwa regionu biogeograficznego - kontynentalny

Struktura własności: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach, Nadleśnictwo Tułowice. Niewielkie fragmenty we własności prywatnej.

Typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG znajdujące się na terenie obszaru Natura 2000 wraz z kodami i procentem pokrycia

6410 - Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*)

- 6510 - Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)
- 7110 - Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)
- 7120 - Torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji
- 7140 - Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzeria-Caricetea*)
- 7150 - Obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion*
- 9110 - Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*)
- 9170 - Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*)
- 9190 - Pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy (*Betulo-Quercetum*)
- 91D0 - Bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*)
- 91E0 - Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*) - 3,20%
- 91F0 - Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*)
- Gatunki, których dotyczy Artykuł 4 Dyrektywy Rady 79/409/EWG i gatunki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG wraz z kodami
- Ptaki - brak
- Ssaki
- 1308 Mopek *Barbastella barbastellus*
- 1318 Nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*
- 1324 Nocek duży *Myotis myotis*
- 1355 Wydra *Lutra lutra*
- Płazy i gady
- 1166 Traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*
- 1188 Kumak nizinny *Bombina bombina*
- 1220 Żółw błotny *Emys orbicularis*
- Ryby
- 1149 Koza *Cobitis taenia*
- Bezkęgowce
- 1059 Modraszek teleius *Maculinea teleius*
- 1061 Modraszek nausithus *Maculinea nausithous*

Wartość przyrodnicza i znaczenie obszaru

Szczególną wartość prezentuje zespół torfowisk przejściowych, trzęsawisk i torfowisk wysokich - jedno z ostatnich zachowanych kompleksów tego typu na terenie województwa opolskiego. Torfowiskom towarzyszą bory bagienne o charakterze priorytetowym oraz duże powierzchnie lasów grądowych. Na podkreślenie zasługuje bogata fauna kręgową, z 3 gatunkami nietoperzy z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, których siedliska związane są z licznie występującymi tu zbiornikami wodnymi oraz starodrzewami grądowymi. Jedno z dwóch znanych w województwie, stanowisk żółwia błotnego *Emys orbicularis*.

Elementy wrażliwe na zmiany

Do podstawowych elementów wrażliwych na zmiany na terenie obszaru Natura 2000 Bory Niemodlińskie należą następujące siedliska przyrodnicze: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*), torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe), torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji, torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*) oraz obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion*. Spośród gatunków do najbardziej wrażliwych na zmiany siedliska przyrodniczego należy żółw błotny *Emys orbicularis*.

Do podstawowych zagrożeń obszaru Natura 2000 Bory Niemodlińskie należy zaliczyć intensyfikację gospodarki leśnej powiązanej z osuszaniem bagien i torfowisk. Wpływy i działalność na terenie obszaru (wraz z kodami):

- 162 Sztuczne plantacje
- 163 Odnawianie lasu po wycince (nasadzenia)
- 403 Zabudowa rozproszona
- 802 Osuszanie terenów morskich, ujściowych, bagiennych
- 810 Odwadnianie
- 830 Regulowanie (prostowanie) koryt rzecznych
- 840 Zalewanie
- 853 Kształtowanie poziomu wód
- 870 Tamy, wały, sztuczne plaże - ogólnie
- 910 Zamulenie
- 941 Powódź

Kolizja obwodnicy z obszarem Natura 2000 Bory Niemodlińskie występuje na odcinku przechodzącym przez obszar stawów Górnego, Małego Górnego i Nowego Górnego.

Są to stawy hodowlane Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych – Gospodarstwa Rybackiego Niemodlin z siedzibą w Niemodlinie, ul. Wojska Polskiego 1.

Przez teren między stawami Górnym i Małym Górnym przebiega istniejąca droga krajowa nr 46, a między stawami Małym Górnym i Nowym Górnym biegnie droga wojewódzka nr 435. Skrzyżowanie tych dróg jest zlokalizowane pomiędzy stawami Górnym i Nowym Górnym.

3. Charakterystyka gatunku – wydra *Lutra lutra*

Biologia

Drapieżnik patrolujący brzegi rzek, kanałów, stawów rybnych i innych zbiorników wodnych. Po okresie tępienia i spadku liczebności odbudował swą populację. Jest ssakiem wybitnie przystosowanym do ziemnowodnego trybu życia. Ulubionym biotopem wydry są czyste wody, górne i środkowe odcinki rzek, jeziora, potoki górskie, rzadziej większe stawy, z dobrze wykształconą roślinnością (Brzeziński 1996). Jest to typowy drapieżnik zmierzchowo-nocny, a w spokojnych, rozległych łowiskach aktywny również w dzień. W zimie można zaobserwować wydrę na oparzeliskach i lodzie. Wychodząc na lód tarza się w celu osuszenia futra, zostawiając 2-3-metrowe rynienkowate ślady na śniegu. W czasie wiosennych wylewów rzek wydra penetruje często zalane łąki. Świetnie pływa, nurkuje do 7 minut. Na lądzie szybko biega, ale prędko się męczy. Na płyciznach nieporadna. Migracje wydry mają miejsce najczęściej jesienią i zimą. Podejmuje wtedy nieraz dalekie wędrówki do 10-15 km, najczęściej nocą (Bieniek 1992).

Występowanie

Na Śląsku Opolskim gatunek ten występuje w większości średnich i dużych rzek oraz stawach hodowlanych. Rzadziej w południowej części regionu.

Na terenie obszaru Natura 2000 Bory Niemodlińskie wydra została stwierdzona w wielu stawach hodowlanych i ich kompleksach oraz w rzekach, głównie w Ścinawie Niemodlińskiej i jej większych dopływach.

Ochrona

W krajach Unii Europejskiej wydra znajduje się w załączniku aneksu II Konwencji Berneńskiej (KB2) - listy gatunków zwierząt wymagających ścisłej ochrony zgodnie z Konwencją o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzonej w Bernie dnia 19 września 1979 r., a ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską 31 stycznia 1996 r. (Dz. U. 58, poz. 264), załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (DS2) - europejskiej liście gatunków wymagających wyznaczenia dla nich obszarów chronionych

zgodnie z dyrektywą Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie naturalnych siedlisk oraz dziko żyjącej fauny i flory oraz w załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej (DS4) - europejskiej liście gatunków wymagających ścisłej ochrony zgodnie z dyrektywą Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie naturalnych siedlisk oraz dziko żyjącej fauny i flory.

W Polsce wydra objęta jest ochroną częściową.

4. Wyniki badań

Pojedyncze żerujące osobniki wydry zostały stwierdzone w stawach Górny i Nowy Górny. Dwa stwierdzenia żerowania tego gatunku zostało zanotowane w stawie Mały Górny. Gatunek ten występował tylko w okresie ich wypełnienia wodą. Na podstawie decyzji Starosty Opolskiego z dnia 14.09.2005 r. dotyczącej szczególnego korzystania z wód, tj. piętrzenia wód w stawach, poborze wód i zrzucie wód, stawy są piętrzone w okresie od 01.01 do 31.10 każdego roku. Poza tym okresem brak w nich wody i nie stwierdzono na ich obszarze występowania wydry.

Dane dotyczące zniszczenia siedlisk występowania wydry

Staw na działkach 173/8 i 173/11: łączna powierzchnia 33,62 ha - powierzchnia zasypywana dla budowy obwodnicy Niemodlina - 0,64 ha. Łączna powierzchnia zniszczenia siedliska - 1,9 %.

Staw na działce 176/4 łączna powierzchnia: 28,56 ha - powierzchnia zasypiania pod obwodnicę - 2,58 ha. Łączna powierzchnia zniszczenia siedliska - 9 %.

5. Podsumowanie i wnioski

W decyzji OOŚ jest zapis „*Trasa przedsięwzięcia będzie kolidować z obszarem Natura 2000 „Bory Niemodlińskie”, gdyż przez obszar ten przebiegać będą końcowe odcinki projektowanej drogi. Jednakże obwodnica nie koliduje z najcenniejszymi siedliskami tego obszaru, czyli zespołami torfowiskowymi i borami bagiennymi, a więc nie będzie w sposób znaczący oddziaływać na te siedliska, podobnie jak na inne siedliska chronione występujące w obrębie wspomnianego obszaru*” - cytat, strona 13 decyzji.

Na podstawie decyzji wydanej przez Marszałka Województwa Opolskiego nr DRW.1.6061-1/07 z dnia 30.03.2007 r. ustanowiono PGL LP Gospodarstwo Rybackie w Niemodlinie, jako uprawnionemu do rybactwa, dziewięć obrębów hodowlanych, w tym obręby hodowlane na badanych stawach (działki 173/8, 173/11, 176/4) oraz granice obrębu hodowlanego. W uzasadnieniu decyzji potrzeba utworzenia obrębu hodowlanego jest

związana z tym, że śródleśne położenie stawów hodowlanych sprzyja nieustającej ich penetracji przez szkodniki rybackie: wydry, czaple i kormorany czarne, których populacja w ostatnich latach stale wzrasta i które czynią znaczne straty w produkcji rybackiej. Stąd też dopuszczalny jest na obszarze obrębu hodowlanego ich odstrzał.

Wydra na obszarze Natura 2000 Bory Niemodlińskie jest spotykana stosunkowo pospolicie w większości stawów hodowlanych i rzek. Minimalne zniszczenie siedliska występowania tego gatunku związane z budową obwodnicy Niemodlina nie wpłynie na stan jego populacji występującej okresowo w badanych stawach oraz obszaru Natura 2000 Bory Niemodlińskie. Planowane przedsięwzięcie nie wpłynie na zmiany spójności obszaru Natura 2000 Bory Niemodlińskie i nie spowoduje żadnych zakłóceń w przepływie tego gatunku. Nie wpłynie również na spójność sieci obszarów Natura 2000 w województwie opolskim i innych obszarów chronionych w tym regionie.

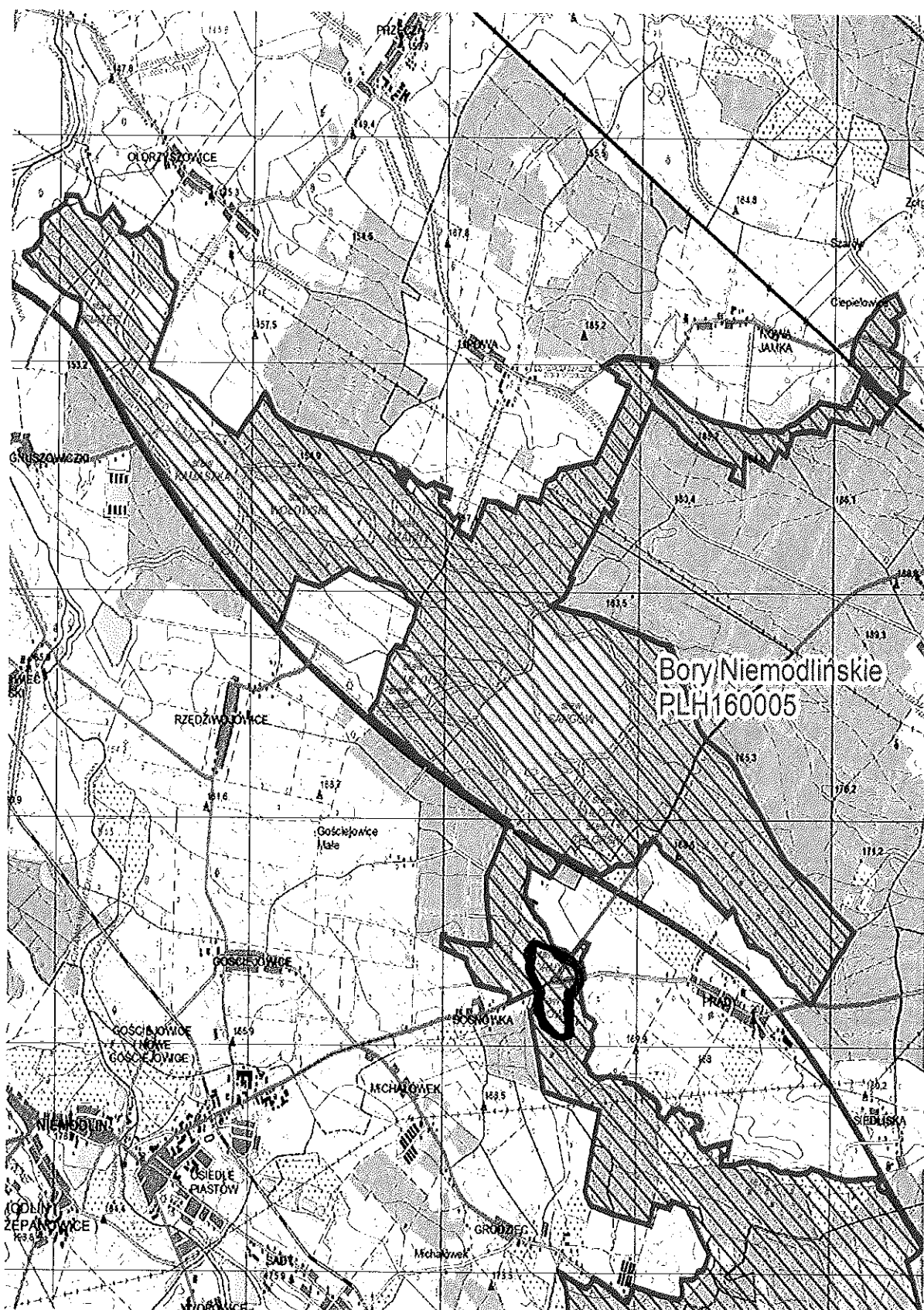
Objęte badaniami stawy jako służące hodowli ryb, są okresowo pozbawione wody i w tym okresie wydra wędruje w poszukiwaniu nowych miejsc żerowania. Są to, m.in. rzeki, akweny wypełnione wodą. Zasypywane powierzchnie pod budowę autostrady stanowią niewielki procent aktualnej powierzchni stawów: staw na działkach 173/8 i 173/11 o łącznej powierzchni 33,62 ha będzie zasypywany na powierzchni 0,64 ha. Łączna powierzchnia zniszczenia siedliska wyniesie 1,9 %. Staw na działce 176/4 o łącznej powierzchni 28,56 ha będzie zasypywany na powierzchni 2,58 ha. Łączna powierzchnia zniszczenia siedliska wyniesie 9 %. Stan środowiska przyrodniczego w tym rejonie się nie zmienił od daty wydania decyzji środowiskowej, gdyż sposób zagospodarowania tym terenem się nie zmienił.

Bibliografia

Bieniek M. (1992). *Lutra lutra*, W: Polska Czerwona Księga Zwierząt. red. Z. Głowaciński. PWRiL, Warszawa, s. 76-77.

Brzeziński M., Romanowski J., Cygan J., Pabin B. (1996), Otter *Lutra lutra* (L.) distribution in Poland. Acta Theriologica 42(2): 113-126.

Hebda G. (red.) 2003. Strategia ochrony fauny w województwie opolskim ze wskazaniem obszarów o najwyższych walorach faunistycznych grupujących stanowiska zwierząt objętych ochroną prawną, rzadko występujących, zagrożonych wyginięciem oraz opracowaniem propozycji regionalnych kierunków ochrony różnorodności fauny. Opole (maszynopis).

Mapa 1. Granica (—) obszaru badanych stawów hodowlanych.

Mapa 2. Przebieg projektowanej obwodnicy Niemodlina.

Fot. 1. Staw Górny. Fot. Krzysztof Spalek

Fot. 2. Staw Mały Górny. Fot. Krzysztof Spalek